

Jaap Vlasblom: Mag het een ietsje meer zijn?

Symposium 'Van God spreken', Rijksuniversiteit Groningen, 15 nov 2019

'Mag het een ietsje meer zijn?' deze bekende vraag op de markt leek mij wel toepasselijk aan deze middag, waarin de presentatie van het boek 'Van God spreken' centraal staat en de vraag gesteld wordt naar het spreken over of van God in de publieke ruimte. Het is ook het afscheid van Wouter Slob als bijzonder hoogleraar en in die functie werkte hij mee aan de najaarscolloquia en cursussen, die hier aan de Universiteit van Groningen worden gegeven. Daar mocht ik Wouter al vaak 'Van God' horen spreken.

Een aantrekkelijke manier van spreken, want hij kan het met verve en enthousiasme brengen. Hij bracht en brengt leven in de brouwerij, al helemaal door de 'oude' theologie en veel klassieke denkbeelden, die hij op geheel eigen wijze overneemt. Precies dat is wat in het boek van Wouter Slob en Job van Schaik zo mooi gebeurt. Er wordt letterlijk 'Van God gesproken' en dat bruist. Er gebeurt iets.

Maar kan ik dat ook gebruiken in de dagelijkse praktijk?

Kan ik het 'van God spreken' overbrengen op mijn gemeenteleden en wil ik dat ook?

Vanuit dat oogpunt wil ik vanmiddag naar de ideeën van Wouter kijken.

Voor Wouter is het belangrijk dat God weer ter sprake komt in de publieke ruimte en daartoe wil hij handvatten geven. Hij wil vrijuit van God spreken en niet alleen binnen de muren van de kerk. Een uitdagende visie, die tegelijk heel welkom is. Velen zitten daar op te wachten, denk ik, want hiermee kunnen mensen iets in handen hebben om van zich te laten horen. Juist ook om een tegenwicht te bieden als het spreken over geloof beperkt blijft tot de zogenaamde joods-christelijke wortels of het uit het verband rukken van christelijke woorden, zoals bijvoorbeeld Thierry Baudet heeft gedaan in zijn 'Uil van Minerva' toespraak. Daar zegt hij bijvoorbeeld: *'Wij weten...als FvD'ers weten wij dat je de metafysische grondslagen van het christendom niet hoeft te aanvaarden om toch de wederopstandingsgedachte als leidend motief van de westerse beschaving te kunnen aanvaarden. Iets dat dood leek, iets dat voorbij leek, iets dat achter ons zou liggen, iets dat definitief achter ons zou liggen, dat kan, zo weten wij, weer tot bloei komen. Precies dat, precies dat beste vrienden, is onze leidraad, is ons leidende motief. Het is ons levensmotto, want wij zijn de partij van de wedergeboorte.'* Het is al veelzeggend dat hij de termen

wedergeboorte en wederopstanding door elkaar gebruikt, maar volgens Baudet betekenen deze dan het volgende: *'Om al het goede dat we in de wereld kunnen vinden te verbinden met onze oude wortels en zo het land weer te laten bloeien.'*¹

Het christelijke denken verwordt hier tot een, in zijn ogen, aardige aanzet voor onze maatschappij, maar al het godsdienstige en dus ook het christelijke eromheen moeten we vooral zo snel mogelijk vergeten.

Ja, denk ik dan, mag het een ietsje meer zijn?

Dat ietsje meer biedt Wouter en dan zeg ik het voorzichtig. Hij laat juist zien dat zo'n gedachte als wederopstanding niet kan worden losgemaakt van de gehele context van het christendom.

Wat zeg je eigenlijk als je daarbij niet van God spreekt?

Zijn dit woorden, die nog betekenis houden als ze zo worden losgemaakt uit de context van het geloof?

Spreeken van God geeft juist betekenis aan de dingen.

In dat verband wil ik ook wijzen op de manier waarop er vaak, zelfs in de kerk, wordt gesproken over de christelijke normen en waarden. Het lijkt alleen daarom te draaien en eigenlijk is dat ook genoeg volgens velen, want als je naar die normen en waarden leeft dan doe je het goed. Maar wat betekenen die normen en waarden als je daarbij niet van God spreekt?

Hebben christelijke normen en waarden eigenlijk nog wel zoveel waarde of kracht zonder de geloofswereld daaromheen?

Daarnaast proef ik bij velen in de gemeente ook grote terughoudendheid als het gaat om het spreken over het geloof. Kunnen ze zich wel voluit uitspreken voor het christelijke geloof? Lijkt het dan niet of je je beter voelt dan de ander, die misschien niet gelooft of iets anders gelooft? Tegen een te stellig poneren, is er vaak een grote voorzichtigheid ontstaan, waardoor mensen eigenlijk niet meer over of van God durven te spreken. *'Wie zijn wij, dat we dat mogen of kunnen doen?'* is dan de gedachte.

Dan is het heerlijk om te horen dat Wouter zegt: *'Vooral doen.'* Praat er vrijuit over....het mag zelfs ietsje meer zijn. Je mag voluit gaan staan voor jou idee. Ervan getuigen, want er is altijd gesprek over mogelijk, maar voor mij is dit de weg. De best mogelijke weg. Dat mag je zeggen vanuit het waarheidsbegrip dat Wouter hanteert, zoals te zien is in de volgende twee citaten, waar hij over de waarheid van ideeën of geloof zegt: *'Dat wil zeggen dat je die waarheid niet op zijn beloop kunt laten, maar ernaar moet handelen. Je moet die waarheid willen verdedigen als eraan wordt getwijfeld.'*²

---

¹ Thierry Baudet, in zijn toespraak na de statenverkiezingen op 21 maart 2019

² Job van Schaik en Wouter Slob, *Van God spreken. Gesprekken over religie, geschiedenis en filosofie*, Amsterdam 2019, 105

En *'Dat gebeurt altijd in een dialogische situatie. Het is aan jou om te beslissen of de argumenten van een ander overtuigend zijn of niet. Het gaat niet om je eigen gelijk, want dat heb je al. Het gaat er altijd om een ander te overtuigen, of overtuigd te worden.'*³

De aanmoediging, die Wouter geeft is dus: Ga het gesprek maar aan en verdedig de waarheid als je daarachter staat. Je mag getuigen van de waarheid. Getuigen is dan meer dan vertellen van jouw gevoel of een diepe ervaring die je hebt gehad, maar juist een doordachte visie op geloof en jouw positie daarin. Terecht wijst Wouter in zijn lezing op dat begrip van getuigen, zoals hij dat terugziet bij Van der Leeuw. Een professionele houding noemt hij het, maar daar heb ik dan wel een vraag bij.

Kan iedereen die professionele houding opbrengen? Is zo'n getuigenis voor iedereen mogelijk?

Stel dat jouw idee niet zo goed uit de verf komt en niet heel blijft in de discussie of het gesprek over de waarheid? Is jouw waarheid dan toch minder waar? Wanneer bijvoorbeeld Thierry Baudet velen weet te overtuigen met zijn verhaal wordt het dan daarmee meer waar?

Nee, zo begrijp ik uit het boek, maar tegelijk moet je wel in staat zijn om de waarheid van de ander, die jij erkent, in jouw eigen cognitieve set op te nemen en daarvoor te gaan staan.

Dat is echt nog niet zo gemakkelijk.

Hiermee kom ik bij een belangrijk bezwaar dat ik heb bij het 'Van God spreken', zoals Wouter dat naar voren brengt. Het vraagt veel van de gelovige.

Het nodigt uit om God ter sprake te brengen in de publieke ruimte. Prachtig, maar het kan ook afschrikken. Is dit voor iedereen te begrijpen en op te brengen?

Het vraagt ook veel van de predikant of theoloog. Hoe krijg ik dit uitgelegd in mijn gemeente? Wordt dat wel begrepen?

Begrijp ik het zelf goed genoeg, om het verantwoord door te geven?

Dan denk ik gelijk aan de uitspraak over het denken van Wouter, die Job van Schaik in de proloog doet: *'Ik voelde het belang ervan aan, maar betwijfelde of ik het wel begreep. In Wouters betoog werd een ander soort logica gehanteerd dan ik gewend was.'*⁴ Overigens blijkt in de epiloog dat zeker niet alle vragen zijn opgelost in hun gesprekken.

Dit roept bij mij herkenning op. Als je Wouter hoort praten klinkt het zo logisch, maar als je het dan aan een ander moet uitleggen....

---

³ Ibidem, 105

⁴ Ibidem, 15

Om daar nog even op verder te gaan. Ik vind het mooi hoe Wouter door de kerk- en theologiegeschiedenis heen vliegt en bij allerlei momenten, uitspraken en belijdenissen zijn commentaar geeft. Commentaar die een herinterpretatie betekenen, waardoor oude woorden een nieuwe taal kunnen spreken. Het is in veel gevallen een diepgaande herinterpretatie, maar dat kan opnieuw afschrikken.

Moet ik dat allemaal weten en begrijpen om van God te kunnen spreken? Gelukkig wordt de soep niet zo heet gegeten als die wordt opgediend. Van God spreken betekent, zoals ik het heb opgevat, vooral een geloofs- en leefwijze. Misschien doe ik Wouter daarmee tekort, maar de vertaling naar mensen toe kan, denk ik ook, zonder het geheel aan filosofische achtergrond. 'God waarmaken in het leven', dat is waar het kernachtig gezegd om gaat in het 'Van God spreken'. De realiteit van God ligt niet in zijn reële bestaan, maar in het waar worden. Liever nog in het feit dat wij Hem waarmaken.

Het zet aan tot actief geloven, want zonder dat kan het niet. Actief geloven in woord en daad, naar de ander toe en naar jezelf toe. Bij dat laatste gaat het om de lofprijzing en waar kan dat beter dan in de kerkdienst.

Ja, de kerkgang, mag het een ietsje meer zijn?

Prachtig dat Wouter dat zo nadrukkelijk uitspreekt en vanuit mijn plek in de gemeente kan ik alleen maar zeggen 'Amen'.

In dit geval is het 'amen' uit de mond van een dominee niet het einde van het verhaal. Het actieve van Wouters visie spreekt me aan. Vrijuit 'van God spreken', je kunt het niet vaak en openlijk genoeg doen. Het is ook de beste manier om te voorkomen dat anderen God en geloof, of een slap aftreksel daarvan, kapen en oneigenlijk gebruiken.

Wel vraagt het veel van mensen. Bij het lezen overviel me toch een bepaalde stress, want wij moeten God waarmaken. Wij moeten het als mensen doen. Dat viel me misschien des te meer op, omdat Wouter juist oog heeft voor de last van de moderne samenleving, waarin er zoveel moet. Wouter geeft zelf een paar keer aan dat het niet steeds moet gaan om wie de beste is. Eén van de mooiste zinnen in het boek is wat mij betreft daarom ook, die over het avondmaal: *'Als God van je houdt, kun je jezelf niet minachten. Want dan zet je God opzij. In de liefde van God word je tot zelfacceptatie gedwongen. Dat is waar het avondmaal volgens mij om gaat.'*⁵

Op een iets andere manier wordt het later in het boek nog een keer gezegd: *'Ik geloof inderdaad dat het beter is om godsdienstig te zijn dan niet. Religie is een manier om aan de 'ratrace' te ontsnappen. Als je zelf van de liefde van God leeft, waarin je successen, maar zeker ook je tekortkomingen, een plaats*

---

⁵ Ibidem, 135

*kunnen hebben, dan hoef jij je geen zorgen te maken over de zinvolheid van je bestaan.*⁶

Het is belangrijk om te kunnen ontsnappen aan de *ratrace*, want veel mensen lijden daaronder. Burnout ligt dan op de loer en die *ratrace* is niet alleen iets voor de Zuid-as of de randstad.

Mijn vraag is alleen of het op deze manier echt gaat lukken.....

Is er wel rust te vinden in Wouters denken?

Sterker nog, waar Wouter over het theïsme spreekt is zijn grootste bezwaar, dat je daardoor lui wordt. Je hoeft niets, want het wordt voor je gedaan. Los van de filosofische bezwaren, die hij aanvoert, is dat wel een nadrukkelijke keuze. Bij theïsme, dat mensen lui maakt wil hij graag wegblijven. Maar blijf je dan ook niet weg bij een woord uit het Evangelie, waar Jezus zegt: *'Kom naar Mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan en Ik zal u rust geven.'* (Matt. 11: 28)

Mag het misschien toch een ietsje meer zijn?

We hebben het gesprek al vaker gevoerd, maar hoe mooi ik het 'Van God spreken' vindt. Ik blijf op zoek naar het meer.

Wat mij opviel is dat op de momenten dat Wouter spreekt over vertrouwen, dit direct gevolgd wordt door het begrip overgave. In vertrouwen geef je je over aan God. Wouter spreekt daarbij wel over relatie, maar werkt dat in mijn ogen niet verder uit.

Ik zou juist dat relationele van het begrip vertrouwen verder willen uitwerken. Het zal misschien een theïstische denkfout zijn, maar die neem ik dan maar voor lief, maar in vertrouwen komt voor mij juist God als reëel bestaand tegenover in beeld. Vertrouwen is niet je zomaar overgeven aan, maar een liefdevolle relatie aangaan. Een relatie ga je niet aan met een idee, maar altijd met iemand. Vertrouwen is een antwoord-begrip.

Aan vertrouwen is ook iets vooraf gegaan en het is geen begrip dat alleen op de toekomst gericht is, zoals Wouter zegt: *'En als het om 'pistis' gaat, om vertrouwen, dan gaat het niet om een claim over iets dat al het geval is. Dan gaat het om vertrouwen dat iets realiteit zal worden of zal kunnen worden. En dan zit je dus niet met een claim naar het verleden, maar met een claim naar de toekomst.'*⁷

Vertrouwen in een belofte, heb ik als degene die de belofte doet voor mij betrouwbaar is of in ieder geval op grond van wat ik gezien of gehoord hebt betrouwbaar lijkt.

Voor vertrouwen is er weldegelijk een verleden nodig.

---

⁶ Ibidem, 203

⁷ Ibidem, 157/158

Vertrouwen bouw je op en het komt in ieder geval niet zomaar uit de lucht vallen.

Vanuit dit vertrouwen, als relationeel begrip, waarin ik nadrukkelijk een tegenover zie, zou ik willen pleiten voor een denken vanuit de verhouding Schepper-schepsel, zoals Ingolf Dalferth dat bijvoorbeeld naar voren brengt in zijn boek *God First*.⁸ Ik ben me er goed van bewust dat hij daar zeker niet op deze wijze toe komt, maar in zijn theologie legt hij wel alle nadruk in het geloof op de verantwoordelijkheid van het schepsel tegenover de Schepper, maar ook tegenover de ander als medeschepsel. Onder die verantwoordelijkheid kun je als mens, die in geloof weet dat zij of hij een schepsel is, niet uit en er kan geen sprake zijn van luiheid. Dit scheppingsdenken is voor mij belangrijk, want vanuit de vertrouwensrelatie, waarin ik God als tegenover zie, is er dan verleden, heden en toekomst. Zo omvat God het hele mensenleven. In dat Godsvertrouwen zit ook, dat ik niet alles hoeft te doen.

Dit geeft mijns inziens echt de mogelijkheid tot ontstressen of om in bijbelser woorden te spreken: tot rust.

Juist in dit ietsje meer van het tegenover vind ik de ruimte om het 'Van God spreken' op te nemen in mijn cognitieve set, want dat daarin meer kracht ligt dan in het spreken 'over God' maakt Wouter voor mij meer dan duidelijk. Dat zou ik in de gemeente willen overbrengen, in de hoop dat de mensen het lef hebben om hun geloof ook in de publieke ruimte in te brengen als zeer belangwekkend geluid in de complexiteit van de huidige maatschappij.

---

⁸ Ingolf U. Dalferth, *God first. Die reformatorische Revolution der christlichen Denkungsart*, Leipzig 2018, vgl. 70-72